

nija, Češka, Estonija, Mađarska, Hrvatska, Poljska, Litva, Slovačka) mogu smatrati konsolidiranim. Bugarska, Letonija i Rumunjska pripadaju drugoj skupini i sljedećih bi godina mogle napredovati do prve lige. Makedonija, Albanija, Srbija i Crna Gora, kao i Bosna i Hercegovina pripadaju trećoj skupini nekonsolidiranih izbornih demokracija. Rusija i Moldavija spadaju u jako defektne demokracije, odnosno poluautoritarne režime s donekle demokratskim izborima, dočim se Bjelorusija pod Lukašenkom reautokratizirala. U tom istom paragrafu Merkel kaže da su "Hrvatska, Letonija, Bugarska i Rumunjska na najboljem putu da se konsolidiraju premda se problemi poput korupcije, organiziranog kriminala i slabosti pravosuđa ne mogu lako prevladati", što njegovu prvotnu tezu o konsolidiranoj Hrvatskoj čini manje jasnom. Moglo bi se stoga postaviti pitanje, koje zacijelo nije bitno u sklopu čitave knjige, ali jest nama: je li se Hrvatska po Merkelovu sudu konsolidirala ili nije?

Usprkos navedenim manjkavostima *Transformacija političkih sustava* vrijedan je doprinos ne samo biblioteci "Politička misao", koja je prepoznala važnost izdavanja ovakvog udžbenika, već i društvenoj znanosti u Hrvatskoj općenito.

Bojana Klepač-Pogrmilović

Prikaz

Lidija Kos-Stanišić
**Latinska Amerika
i suvremeni svijet**

Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2010,
181 str.

Knjiga *Latinska Amerika i suvremeni svijet* Lidije Kos-Stanišić, izvanredne profesorice na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, analizira politička obilježja Latinske Amerike koja tu regiju čine posebnom u suvremenoj međunarodnoj zajednici. Riječ je o jednoj od najvažnijih i najbogatijih svjetskih regija u kojoj se nalaze velike rezerve nafte, bakra, cinka, kalija, željeza, slatke vode i alternativne energije. No goleme potencijale Latinske Amerike prate i velika ograničenja kao što su nagomilani socijalni problemi, kriminal i trgovina narkoticima. Pored toga čitava je regija u prošlosti bila sinonim za političku nestabilnost i osobne diktature. U hrvatskoj političkoj znanosti rijetko se obrađuju politički procesi u Latinskoj Americi, a osobito nedostaju analize odnosa tog dijela svijeta s drugim svjetskim regijama. Povijesti i politici Latinske Amerike posvećeno je tek nekoliko znanstvenih radova, a među njima valja izdvojiti monografiju *Latinska Amerika: povijest i politika* koju je također napisala Lidija Kos-Stanišić.

Knjiga je podijeljena na šest poglavlja, obogaćenih brojnim tabličnim prikazima podataka. Prvo poglavlje obrađuje temeljne karakteristike latinskoameričke regije. Ter-

min Latinska Amerika početkom 19. stoljeća prvi su počeli upotrebljavati Francuzi “kako bi legitimirali svoju politiku prema američkom kontinentu južno od SAD-a” (5). Taj termin odnosio se na sve zemlje “latinskog”, odnosno romanskoga govornog područja. Od tada se taj termin često upotrebljava, iako geografsko određenje Latinske Amerike nikada nije bilo potpuno jasno definirano. Poglavlje sadrži i pregled političke povijesti Latinske Amerike u 19. i 20. stoljeću. Vrlo su detaljno predstavljene utjecaj kolonizacijskog razdoblja na formiranje modernih država na tom prostoru, uspostave diktatura i revolucije. Simbol je čitavog razdoblja *caudillo*, “političko-vojni lider koji sve do 1870. drži vlast, a odlika mu je najčešće vojnička kvaliteta i karizma” (9). Oslanjajući se na Huntingtonovo određenje latinskoameričke civilizacije kao nastajuće zapadne subcivilizacije, autorica je regiju podijelila na stožerne, podvojene, raskoljene i osamljene države. Potencijalni stožeri koji još uvijek nedostaju latinskoameričkoj civilizaciji su Brazil, Argentina i Venezuela. Meksiko je pak podvojena država koja čini most između dvije kulture i civilizacije. Zbog visokog udjela autohtonog stanovništva Bolivija je primjer raskoljene države.

U drugom poglavlju analiziraju se međunarodni odnosi na području Latinske Amerike. Oni se razmatraju kroz četiri podsustava: 1. Meksiko i Srednja Amerika, 2. karipsko područje, 3. andske države i 4. države Južnog stošca. Zasižno najvažnija latinskoamerička udruženja su LAIA – latinskoamerička integracijska zona, zatim MERCOSUR – zajedničko tržište Argentine, Brazila, Paragvaja i Urugvaja te UNASUR – unija južnoameričkih naroda.

U poglavlju se daje i pregled najvažnijih sukoba između država Latinske Amerike tijekom 19. i 20. stoljeća. U 19. stoljeću “najintenzivnije je bilo suparništvo između samih država Južnog stošca, poznatih kao ABC države – Argentine, Brazila i Čilea” (69). U 20. stoljeću glavni razlog sukoba između država Latinske Amerike bili su granični sporovi.

Treće i najopširnije poglavlje posvećeno je interameričkim odnosima Latinske Amerike sa SAD-om. Prema autorici, “analiza političkih i gospodarskih odnosa SAD-a i Latinske Amerike obuhvaća četiri karakteristična razdoblja: 1. od 1823. do Prvog svjetskog rata, 2. međuratno razdoblje 1918.-1945., 3. poslijeratno razdoblje, 4. posthladnoratovsko razdoblje” (81). Prikaz navedenih razdoblja nedvojbeno upućuje na zaključak da politiku SAD-a prema Latinskoj Americi karakteriziraju česte i iznenadne promjene. Nadalje, u poglavlju je dan i pregled najvažnijih sukoba između SAD-a i država Latinske Amerike u 19. i 20. stoljeću. Zasižno najvažniji među njima bila je kubanska “raketna kriza” koja je “imala dalekosežne implikacije na odnos Latinske Amerike i SAD-a, ali i na odnose sa ostatkom svijeta” (108).

Četvrto poglavlje posvećeno je odnosima Latinske Amerike i Europe. Njihovi politički i ekonomski odnosi strukturirani su u “pet karakterističnih razdoblja: 1. kolonizacije (1492.-1804.), 2. osamostaljenja latinskoameričkih država (1804.-1914.), 3. između dvaju svjetskih ratova (1918.-1941.), 4. nakon Drugog svjetskog rata (1945.-1989.) i 5. nakon hladnog rata” (123). Kao i u prethodnim poglavljima autorica je prikazala i sukobe europskih država i država Latinske Amerike. U tim

sukobima najveće žrtve europskih pretenzija bili su Meksiko i Argentina. Poglavlje završava razmatranjem odnosa EU-a i Latinske Amerike u 21. stoljeću. U prethodnom desetljeću odnos EU-a prema zemljama Latinske Amerike razvijao se na dva kolosijeka: na biregionalnoj razini EU – Latinska Amerika i kroz specijalizirane dijaloge. Latinskoj Americi EU je važan gospodarski i politički partner jer je “najveći donator u regiji, drugi po veličini strani ulagač i drugi najvažniji trgovački partner” (135).

Peto poglavlje posvećeno je odnosima Latinske Amerike s Rusijom, Kinom, Japanom, Indijom, Afrikom i Iranom i sastoji se od pet cjelina. U prvoj cjelini autorica prikazuje politiku pokreta nesvrstanih prema Latinskoj Americi na temelju šest održanih konferencija. Vrijedi istaknuti da je Kuba bila jedna od voditeljica pokreta, ali i jedina latinskoamerička država članica pokreta. Za latinskoameričku regiju dvije najvažnije konferencije bile su alžirska 1973, na kojoj je u političkoj deklaraciji Latinskoj Americi posvećeno 9 od 101 točke, i konferencija 1979. jer je ona prvi put održana na teritoriju Latinske Amerike. Odnosi Latinske Amerike sa SSSR-om i Rusijom predmet su druge cjeline. Jedan od razloga političke nezainteresiranosti SSSR-a za Latinsku Ameriku “bio je koncept ‘zemljopisnog fatalizma’, koji je Latinsku Ameriku zbog udaljenosti locirao kao područje u kojem neće biti događaja koji bi Sovjetima omogućili utjecaj” (151). Tek nakon Drugog svjetskog rata Rusi su se zainteresirali za tu regiju zbog strateškog natjecanja sa SAD-om. Raspadom SSSR-a Rusija se kao globalna sila i američki suparnik i dalje angažirala

u Latinskoj Americi, iako je taj angažman ograničen na ljevičarske vlade u tom području. Odnosi Latinske Amerike i velikih azijskih sila predmet je treće cjeline. Od 1949. do kraja Hladnog rata Kina nije bila zainteresirana za Latinsku Ameriku, a jedan od čimbenika koji je tome pridonio bila je i pretpostavka “da je Latinska Amerika u američkoj zoni utjecaja” (154). Jedina latinskoamerička država s kojom je Kina imala diplomatske odnose bila je Kuba. Nakon poboljšanja odnosa Kine i SAD-a 1971. gotovo sve države Latinske Amerike glasovale su za primanje Kine u UN. Današnjoj kineskoj vanjskoj politici također nije prioritet suradnja s Latinskom Amerikom. No Kina surađuje sa zemljama regije jer joj to omogućuje balansiranje između Istoka i Zapada. Japan je zainteresiran za suradnju s Latinskom Amerikom, ali samo na ekonomskom planu, što se može pripisati velikom broju japanskih emigranata u toj regiji. Indija nema pretjeranog interesa za suradnju, a iznimka su odnosi s Brazilom posredstvom IBSA-e i s Čileom, Meksikom i Peruom zbog APEC-a, azijsko-pacifičkog foruma ekonomske suradnje čijom članicom Indija želi postati. Četvrtu cjelinu čine odnosi Latinske Amerike i Afrike čija se suradnja održava posredstvom UN-a i pokreta nesvrstanih, a u posljednjih nekoliko godina i zahvaljujući sastancima na vrhu Južna Amerika – Afrika. Petu cjelinu čine odnosi Latinske Amerike i Irana gdje je očito “da Teheran uspostavlja dobre odnose samo s lijevo orijentiranim vladama u regiji” (160).

Posljednje, šesto poglavlje posvećeno je hrvatskoj vanjskoj politici prema Latinskoj Americi. U glavnim ciljevima hrvatske vanjske politike Latinska Amerika

nigdje se ne spominje kao hrvatski vanjskopolitički prioritet. Međutim, interes se može pronaći u ciljevima koji se odnose na razvijanje bilateralne i multilateralne međunarodne suradnje, promidžbu gospodarstva i ukupnu promidžbu zemlje. Četiri su stupnja značenja koje Hrvatska posvećuje državama Latinske Amerike. Prvi je visoki stupanj, a odnosi se na Argentinu, Brazil i Čile kao najvažnije i najutjecajnije latinskoameričke države. Pored toga tamo živi i najviše hrvatskih emigranata. Drugi je srednji stupanj, a u njega spada Meksiko koji se zbog svog geopolitičkog prostora i članstva u NAFTA-i smatra mostom između Srednje i Južne Amerike. Treći je nizak stupanj kojim su obuhvaćeni Venezuela, Peru, Urugvaj i Kuba. Četvrti stupanj čine države bez značenja i njime su pokrivenne preostale latinskoameričke države. Poglavlje i knjiga završavaju prikazom gospodarskog odnosa Hrvatske i Latinske Amerike. Temeljem podataka koje je objavila Europska komisija autorica zaključuje da Latinska Amerika nije od pretjeranog značenja za hrvatsko gospodarstvo.

Knjiga *Latinska Amerika i suvremeni svijet* druga je po redu iz trilogije koju autorica posvećuje Latinskoj Americi. Ona prije svega omogućuje jasan uvid o mjestu koje Latinska Amerika zauzima u suvremenom svijetu. Riječ je o dragocjenom politološkom djelu koje će biti od pomoći posebno onima čiji su interes međunarodni odnosi. No knjiga je pristupačna i široj publici, kojoj može poslužiti kao bogat izvor informacija o Latinskoj Americi.

Velimir Veselinović

Prikaz

Petar Kurečić **Geopolitika i geoekonomija suvremenog NATO-a**

Stajer Graf, Zagreb, godina nije navedena (2012), 273 str.

Knjiga Petra Kurečića *Geopolitika i geoekonomija suvremenog NATO-a* lijepo je napisana, dobro strukturirana i koncizna studija koja će svakako koristiti studentima međunarodnih odnosa, obrambenih politika te ekonomskih i strateških studija.

Ona je, prije svega, vrlo dobar pregled dilema i pitanja s kojima su se oni koji su odlučivali o budućnosti NATO-a suočavali tijekom desetljeća razvoja te organizacije, a naročito nakon 1989. Radilo se o fundamentalnim pitanjima globalne politike, što ovu knjigu čini puno značajnijom nego što njen naslov sugerira. Među tim su pitanjima sljedeća:

- Treba li NATO uopće opstati nakon što je izgubio svog glavnog protivnika, SSSR?
- Kako postupiti prema Europi – kao prema “jedinom istinskom, pravom partneru” (Brzezinski, citiran na str. 144) ili kao prema području koje nije nestabilno, te više nije ni izvor glavnih prijetnji, pa se može i napustiti?
- Treba li Europu prepustiti sebi samoj i treba li joj vjerovati kad se radi o sigurnosnim pitanjima?
- Postoji li mogućnost obnove prethodnih prijetnji (stvarnih ili zamišljenih),